

mine herskaber, kræver et simpelt svar, så vil jeg svare således uden omsvøb og udflygter: Med mindre jeg bliver overbevist ved vidnesbyrd fra Skrifterne eller ved klare grunde (thi jeg tror hverken paven eller kirkemøderne alene, da det står fast, at de ofte har taget fejl og modsagt sig selv), så er jeg overvunden af de af mig anførte skriftord, og min samvittighed er fanget i Guds ord; genkalde noget hverken kan eller vil jeg, da det hverken er sikkert eller rådeligt at handle mod min samvittighed. Gud hjælpe mig! Amen."

Officialen svarede: "Du taler jo som en gal mand. Thi hvad gavn er det til at holde en ny disputats om ting, som for så mange århundreder siden er dømt af kirke og kirkemøde, hvis man da ikke skal til at aflægge regnskab for hvem som helst om hvad som helst. Hvis man én gang får slået fast, at enhver, som taler imod kirkemøderne og kirkens domme, skal gendrives ud fra Skriften, så vil vi snart ikke have noget fast og sikkert i kristenheden. (...)

Luther svarede bl.a.: Det var ikke på forhånd sandt alt, hvad kirkemøderne havde bestemt, ja, kirkemøderne havde fejlet og ofte fastslået ting, der stred mod hinanden. (...)

49. Luther om bondekrigen

I reformationsbevægelsen blandede politiske, sociale og økonomiske motiver sig med de religiøse. Det førte i 1524-25 til et oprør, den såkaldte bondekrig, der bredte sig i mange tyske stater. Bøndernes udgangspunkt var religiøst, men de ville gå endnu længere end Luther i et

opgør med enhver kirkelig og verdslig autoritet. I den følgende tekst fra 1525 beskriver Martin Luther sit syn på bøndernes oprør.

Da nu disse stakkels bønder og mennesker lader sig vildlede og gør noget andet, end de har sagt, så bliver jeg også nødt til at skrive på en anden måde om dem og for det første stille dem deres synder for øje – sådan som Gud befaler Esajas og Ezekiel – for det tilfælde, at nogle af dem skulle ønske at komme til erkendelse. Derefter må jeg belære den verdslige øvrigheds samvittighed om, hvordan den skal forholde sig i denne sag.

Tre slags forfærdelige synder mod Gud og mennesker pådrager disse bønder sig, og derved har de mange gange gjort sig skyldige til døden på legeme og sjæl. For det første har de svoret deres øvrighed huldskab og troskab og lovet at være lydige undersåtter, således som Gud befaler det, når han siger: Giv kejseren, hvad kejserens er, og Rom. 13: enhver skal underordne sig øvrigheden o.s.v. Men når de egensindigt og forbryderisk opgiver denne lydighed og tilmed gør opstand mod deres herrer, har de forbrudt legeme og sjæl, ligesom de troløse, falske, løgnagtige, ulydige forbrydere og banditter plejer at gøre. Derfor fældes St. Paulus i Rom 13. også følgende dom over dem: De, der gør modstand mod statsmagten, vil påføre sig selv dom. Det skriftord vil også gå i opfyldelse for bønderne til sidst, hvad enten det sker om kort eller lang tid, for Gud vil have, at troskab og forpligtelse skal overholdes.

For det andet gør de oprør, røver og plyndrer på forbryderisk måde klostre



Oprørske bønder under en religiøs fane. Træsnit fra 1500-tallet.

og borge, der ikke er deres. (...) For oprør er ikke almindeligt drab, men ligesom en storbrand, der antænder og hærger et land, således medfører oprør, at et land bliver fuldt af mord og blodudgydelser, der skaber enker og faderløse og ødelægger alt ligesom den første katastrofe. Derfor skal alle, der kan, slå til, dræbe og stikke ned, skjult eller åbenlyst, og huske, at der ikke kan være noget mere giftigt, skadeligt og djævelsk til end en oprører. Det er, ligesom når man er nødt til at slå en gal hund ned: gør du det ikke af med den, så gør den det af med dig, ja, med et helt land sammen med dig.

For det tredje benytter de evangeliet til at dække for disse grufulde, forfærdelige synder, kalder sig kristne brødre, får folk til at sværge sig troskab og tvinger dem til at være med til disse uger-

ninger. Derved bespotter de Gud, vanhelliger hans hellige navn på den allerværste måde og ærer og tjener således djævelen under evangeliets maske. Dermed har de sandelig tidobbelst gjort sig skyldig til døden på legeme og sjæl. (...)

For di bønderne da nu får både Gud og mennesker på halsen og allerede så mange gange har gjort sig skyldig til døden på legeme og sjæl og ikke underkaster sig eller afventer nogen voldgift, men fortsat fremturer som gale, er jeg her nødt til at belære den verdslige øvrighed om, hvilken fremgangsmåde den med god samvittighed skal bruge i denne situation. (...)

Så skal øvrigheden nu frimodigt fortsætte her og med god samvittighed slå til indtil sidste blodsdråbe. For den har den fordel, at bønderne har en ond samvittighed og kæmper for en uretfærdig sag, og at den bonde, der bliver dræbt derved, går fortabt med legeme og sjæl og tilhører djævelen for evigt. Men øvrigheden har en god samvittighed og kæmper for en retfærdig sag og kan med hele hjertets frimodighed sige til Gud: Se, min Gud, du har indsat mig som fyrste eller herre – derom kan der ikke være tvivl for mig – og har betroet mig sværdet til at straffe lovovertrædere med, Rom. 13. Det er dit ord, og det kan ikke lyve. Så må jeg udøve dette embede, hvis jeg ikke skal miste din nåde. Så er det også åbenbart, at disse bønder i dine og verdens øjne mange gange er skyldig til døden, og at du har betroet mig at de skal straffe dem. Er det nu din vilje, at de skal dræbe mig og fratage mig magten og tilintetgøre den, nu vel, så lad din vilje ske. Så dør jeg jo og udslettes efter dit guddommelige bud og ord og beviser min lydighed mod din

befaling og mit embede. Derfor vil jeg afstraffe dem og slås til sidste befaling og mit embede. Det vil du ordne på bedste måde. Sådan kan det gå til, at den, der bliver dræbt på øvrighedens side, er en ægte martyr i Guds øjne, hvis han kæmper med den overbevisning, som jeg lige høre omtalt. Han handler jo i lydlighed mod Gud og hans ord. Og omvendt: den, der mister livet på bøndernes side, skal brænde til evig tid i helvedes flammer, for han bruger sværdet i ulydlighed mod Gud og hans ord og er et djævelens barn. Og selv om det sker, hvad Gud forbyder, at bønderne sejrer (thi for Gud er alle ting mulige, og vi ved ikke, om han måske som forløber for dommedag, der ikke kan være langt borte, vil lade djævelen tilintetgøre al orden og øvrighed og forvandle verden til en ruinhob), så kan de, der rammes under udøvelsen af deres tjeneste med sværdet, dø frimodigt og bukke under med god samvittighed. De overlader djævelen det verdslige rige og modtager til gengæld det evige rige. Så mærkelige tider er det nu, at en første bedre kan gøre sig fortjent til det evige rige ved hjælp af blodsudgydelser end andre ved hjælp af bønner.

Endelig er der endnu en ting, som det er rimeligt, at øvrigheden skal være opmærksom på. Bønderne lader sig nemlig ikke nøje med, at de hører djævelen til, men de tvinger og presser mange fromme og gode mennesker, som nødtigt gør det, til at gå ind i deres djævelske forbund og gør dem således delagtig i al deres ondskab og fortabelse. For den, der indvilliger i at følge dem, går også til helvede med dem og er ansvarlig for alle de ugerninger, de begår, alligevel drives

de med, fordi de har så svag en tro, at de ikke kan stå imod. Hundrede gange hellere ville en from og god kristen jo lide døden fremfor med den mindste tøddel at indvillige i at følge bønderne. Ja, hvor kunne der blive mange martyrer ved hjælp af de blodtørstige bønder og mordprofeter. Disse fanger hos bønderne burde øvrigheden imidlertid forbarne sig over. Og hvis den ellers ikke har nogen anden grund til frimodigt at gå løs på bønderne med sværdet og selv sætte liv og lemmer på spil, så er den grund her dog mere end tilstrækkelig: at man skal redde og hjælpe disse sjæle, der af bønderne er tvunget ind i denne djævelske sammensværgelse, og som imod deres gode vilje syndet så forfærdeligt og må gå fortabt sammen med dem. For disse sjæle er virkelig i skærsilden, ja, i helvedes og djævelens lænker.

Derfor, kære herrer, befri nu, red nu, hjælp nu. Forbarm jer over de arme mennesker. Stød, hug, drøb nu, hvem der kan. Dør du derved, er det til lykke for dig. En saligere død kan du aldrig få, for du dør i lydlighed mod Guds ord og befaling (Rom. 13) og i kærlighedens tjeneste for at frelse din næste fra helvedes og djævelens lænker. Så beder jeg nu alle, der kan, om at undfly bønderne som djævelen selv. Men for dem, der ikke undflyr, beder jeg om, at Gud vil oplyse dem og omvende dem. Men hvis de ikke er til at omvende, da give Gud, at de ikke må få held og lykke. Det skal enhver from og god kristen sige amen til. For den bøn er både god og rigtig og behager Gud, det ved jeg. Synes man, at det er for skarpt, så husk på, at oprør er frygteligt, og at verdens undergang kan ventes hvert øjeblik.

HEKSEPROCESSENERNE

50. Processen mod Johannes Junius

Johannes Junius, som var borgmester i det katolske fyrstendømme, Bamberg, blev i 1628, i en alder af 55 år, arresteret og anklaget for hekseri. Kort forinden var hans kone blevet brændt som heks. Den følgende tekst er et uddrag af de officielle retsprotokoller fra 1628.

Onsdag den 28. juni 1628 blev borgmesteren af Bamberg, Johannes Junius, forhørt vedrørende anklagen for hekseri. Hvordan og på hvilken måde han var blevet forfalden til dette forfærd.

Anklagede er 55 år, født i Niederwysch i Wetterau. Siger, han er fuldstændig uskyldig, helt uvidende om sin forbrudelse, har aldrig fornægtet Gud; påstår, at han er under falsk anklage for Gud og verden, at han ville ønske, at ét eneste menneske kunne bevidne hans deltagelse i den slags møder (: hek-sesabbater).

Konfronteret med vidnet Georg Adam Haan, som over for ham ved sit liv erklærer at have set ham, Junius, for halvandet år siden deltage i en hekse-sammenkomst i den kurfyrstelige by-rådssal, hvor de deltagende åd og drak. Anklagede benægtede pure ovenstå-ende.

Konfronteret med tjenestepigen Ellse. Hun påstår ligeledes, at han, Junius, var på Hauptstornwald til en sabbat, hvor først det hellige brød (: nadver) blev vanhelliget. Junius be-nægter. Derefter får han oplyst, at hans medskyldige har aflagt tilståelse mod

ham, og han får derefter tid til overve-jelse.

Fredag den 30. juni 1628 blev oven-nævnte Junius igen uden tortur forma-net til at tilstå, men han nægter stadig, derefter blev han – da han intet ville til-stå – tortureret:

1) Tommelskruer blev anvendt: Påstår, at han aldrig har fornægtet Gud som sin frelser eller på anden måde un-derkastet sig anden form for dåb, vil vove sit liv på dette, føler ingen smer-ter i tommelskruerne.

2) Benene udsettes for lignende be-handling (Beinschrauben): Tilstår absolut intet. Han har aldrig fornæg-tet Gud, ville aldrig gøre noget så-dant, har aldrig været skyldig i den slags ondskab. Føler stadig ingen smerte.

3) Han bliver klædt af og undersøgt, på hans højre side findes et blåt mærke, formet som en trefork, bliver tre gange stukket dér, uden at han mær-ker det, intet blod.

4) Bliver hængt voldsomt op (Strap-pado). Siger, han aldrig har fornæg-tet Gud, at Gud aldrig vil svigte ham. Hvis han var så ussel, ville han al-drig lade sig torturere på denne måde. Gud må give et tegn på hans uskyld. Han ved intet om hekseri.

Den 5. juli, ovennævnte Junius bliver un-der stærkt pres, uden tortur, tvunget til at tilstå, og begynder til sidst at tilstå.